

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vberior declaratio duarum processionum diuinorum. disput. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](#)

Sicut per amorem res amata in amante.

Aureolus apud Capreolum in 1.d.10.q.1.nititur probare, non esse verum, quod hoc loco assertur D. Thom. rem scilicet amatam esse in amante per amorem. *Quoniam*, inquit, *amans per amorem fester, atque est in re amata, iuxta illud Augustini 13. confes. cap. 9. Amor meus pondus meum, illo fester quo cumque fester.* Et illud Bernardi: *Anima verius est ubi amar, quam ubi animat.* Cui concinit illud Christi Matth. 6. *Pbi est tesaurus tuus, ibi est & consumetur res amata non est in amante per amorem.*

Ad hoc argumentum, conceitto antecedente, neganda est consequentia. Nullum namque est absurdum, si per amorem, & amans dicatur esse in re amata, & res amata in amante, s. alia atque alia ratione. Amata quippe res dicitur esse per amorem in amante, non tamquam per suam similitudinem, quasi amor similitudo sit rei amata, eo modo quo verbum est similitudo rei cognitæ (quo posito eneruantur quædam aliae obiectiones Aureoli vbi supra) sed per inclinationem in rem amata, vt D. Thomas 4. contra gentes cap. 19. ait: eo modo quo locus deorum dicitur quodammodo esse in re gravi, ratione gravitatis, qua est principium producendi deorum rem grauem. Dicitur etiam res amata esse in amante per complacentiam: qua in ea acquisit, ratione cuius complacentia res amata dicitur amanti impressa, *amans*, reputat amicum *quaes alterum se*, vt Aristoteles 9. Ethicorum cap. 4. affirmat: quia de causa & bona, & mala amici suscipit, ac si forent suæcæminus secundis rebus eius latentes, & aduersis tristitia afficitur, quam propriis suis. Adde, amorem virgere, ac mouere amantem, vt frequenter cogitet de re amata, ac proinde vt eam etiam habeat in facultate cognoscere. Quia omnia causam reddunt, cur in amore communique loquuntur vobis potius sit, vt qui amat, dicat se rem amata habere in corde, iuxta illud Pauli ad Philippien. 1. *Eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis.*

E contrario autem, amans per amorem dicitur esse in re amata, quia per amorem tendit, atque quoad affectum trahit in rem amata: amare namque non est ad se trahere rem amata, sed in eam trahi. Quia ratione Dionysius 4. c. de diuinis nominibus, *amorem* appellat *vim unituam amantis cum animo.* Et Augustinus 11. de Ciuitate Dei cap. 18. ait: *Ita corpus pondere, sicut animus amore fester, quo cumque fester.* Atque hoc ipsum est, quod sonant certe testimonia, quæ in suo arguento Aureolus collocauit.

DISPUTATIO IV.

Vberior declaratio duarum processionum diuinarum.

Et si timendum est, ne dum tam reconditum & arcanum processionum diuinarum mysterium contemplatur, scerutando maiestatem, à gloria opprimatur: quia tamen copiosior aliquantulum earum, explanatio multæ lucis assert, ad eam de tota sublimissima Trinitatis tractatione notitiam comparandam, quæ in tenebroso huius vite ergastulo possumus habere diuino freti numine tentabimus viam munire. Quia in re eam sequemur normam, vt accommodat loquamur ad literas Sacras, ad definitiones Ecclesiæ, ad dicta Sanctorum, atque ad doctrinam D. Thomæ, subiicientes omnia correctioni

Molina in D. Thom.

A sanctæ matris Ecclesiæ.

Sit ergo primum fundamentum. In Deo intellectus, voluntas, intelligere, & velle, propriæ omnitudinæ Dei simplicitatem, suntidem prorsus, non solum re, sed etiam ratione formalis, virtute tamen inter se formaliter distinguuntur. Itaque unumquodque illorum quatuor in Deo cum ceteris, atque cum essentia diuina est idem, & realiter, & secundum rationem formalem: nec nisi virtute eminenterque distinguuntur. Quod fit, ut se habeant, ac si distinguenterentur: cùm tamen sint prorsus idem. Quæ omnia explicata, ostendendaque sunt quasi sequent. Interim supponatur hoc loco.

Secundum fundamentum sit. Ex nostro intelligere (quod inde presertim constat participationem ac imitationem quamdam esse intellectiois diuinae, quod ratione intellectus & voluntatis ad imaginem & similitudinem Dei sumus conditi) seclusis imperfectionibus omnibus, de diuino intelligere nihil nos phadum nobis esse. Quemadmodum ergo nostrum intelligere, quia est vera actio vitalis, per quam vero producitur quid distinctum ab intelligentie, non est aliud, quam intellectum vitaliter imaginem rei, qua intelligitur, in se exprimere, vt art. 1. disp. vlt. oftensum est: intelligere diuinum essentialie tribus personis diuinis communis, licet non sit exprimere vitaliter imaginem essentialie diuinae, quæ est obiectum primarium, quod per illud cognoscitur, idque propteræ quod non sit actio; atq; adeo nihil per illud producatur, quod vñà cum ipso distinctum sit a producente, nihilominus in se esse operationem diuinam vitalem, quæ est veluti imago vitalis essentialie diuinae, quæ tamquam obiectum primarium eam in intellectioen terminari, idque propriæ quod intellegere nō est aliud, quam imaginem, aut quasi imaginem eius, quod intelligitur, vitaliter esformare. Ea itaque dumtaxat ratione intelligere essentialie tribus personis diuinis communis, neq; veram neque integrum rationem imaginis essentialie diuinae, atq; adeo neque Verbi essentialis, quod eisdem tribus personis diuinis communis sit (vt infra q. 3. 4. dicemus) fortiter, quod non sit quid ab eis distinctum ad rationem vero imaginis, atq; adeo verbi, necessarium fieri distinguatur ab eo, cuius dicitur imago, aut verbum, itaque intelligere diuinum essentialie, quatenus à tribus personis diuinis eo formaliter intelligentibus, & ab essentia diuina tamquam ab obiecto primario virtute differt, est in se quasi quedam imago vitalis essentialis diuina intellectus: quia tamquam & ratione formalis est idem prorsus cum eisdem, neq; imago est, neque verbum impliciter, ac propriæ loquendo.

Notandum est præterea, quemadmodum nostrum velle & amor, neque est imago vitalis rei, quam voluntas & amans, neque aliquius imaginis productio: ita velle amoremque essentialiem Dei, secundum suam propriam rationem formalem, non esse imaginem, nec habere se instar imaginis vitalis essentialis diuina, quæ tamquam primum obiectum amatur, sed esse velut inclinationem vitalem in essentiam, indistinctam prorsus secundum rationem, neque rationem formalem, sed virtualiter differentem.

His ita constitutis, in hunc modum explicandas cœnfeo diuinas processiones. Pater æternus intelligendo dicit, generat, & producit per intellectum Verbum sibi coæternum Filium suum, sapientiam genitam. Pater item & Filius diligendo producent & spirant per voluntatem Spiritum sanctum, amorem spiratum, ac productum, sibi etiam coæternum.

Qua in re primum est animaduertendum. Quod admodum Filius, seu Verbum, includit quid abso-

Kk 2 latum,

I. Funda-
mentum.

Secundum.

Intelligere
diuinum tri-
bus personis
commune cur-
neque inua-
gram ratio-
nem imagi-
nis, neque
verbi forti-
tur.

Tertiū fun-
damentum.
Velle diuina-
non esse ve-
luti in signe
essentialis, sed
veluti in incli-
nationem in
essentialiam.

Explainatio
diuinarum pro
cœfessione.

lurum, nempe rationem sapientie communem tribus personis, & cum ea essentiam, ac attributa cetera, nostrisque intelligendi more cum fundamento in re, addit esse genitum dictum, & productum à Patre, quod est relatio realis ad Patrem: ita Spiritum sanctum includere quid absolutum, nempe amorem essentiale, & cum eo essentiam, ac reliqua attributa, nostrisque similiter intelligendi more cum fundamento in re, addere esse spiritum, ac productum à Patre & Filio per voluntatem, quod est relatio spirationis passiuè ad Patrem & Filium sub ratione unius spiratoris actiuè.

Filius unde assimilatur Patri & ab eo unde distinguatur.

Secundum est. Cum Filius in diuinis procedat per intellectum, sicut sapientia genita, & idcirco in sua productionis includat rationem sapientie communem tribus personis, hoc est, intelligere essentiale, quod secundum suam rationem formalē est velut imago vitalis essentiae diuinæ, ut explicetur est, addaque esse genitum seu productum à Patre per intellectum; à ratione quidem sapientia, quam includit, habet, ut sit similitudine Patri quod substantiam & essentiam Patris que est obiectum primariū à Patre per suum intellectum cognitum: à relatione vero habet, non quod similitudine Patri, quia ut D. Thomas q.35. art.2. affirmar, secundum relationes non attenditur similitudo in diuinis; sed quod sit quid realiter distinctum ac productum à Patre. Quod sit, ut à relatione habeat completiuè, ut sit Verbum, hoc est, imago vitalis à Patre per intellectum producta, ab eoque distincta, in quo posita est ratio Verbi. Filius autem Dei est hoc modo Verbum Patris, docuit Iohannes dicens: *In principio erat Verbum, &c.* Per consequens sit, ut ab eadem relatione completiuè similitudine habeat, ut sit imago Patris, ab eo proinde distincta, & figura substantiae eius, hoc est, Patri similitudine quodam suam substantiam. Atque id est, quod docuit Paulus ad Hebreos 1. dicens: *Locus est nobis in Filio, qui cum sit splendor gloria, & figura substantiae eius, &c.* Et ad Colosenses 1. dicens: *Qui est imago Dei inuisibilis.* Et quod docuit Sapientis Sapientia, 7. eis verbis: *Candor est lux aeterna, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago beatitudinis illius.* Spiritus sanctus vero, quia procedit per voluntatem, estq; amor spiratus ac productus, ut sit productionis includat rationem amoris essentialis, qui secundum suam propriam rationem formalē, non est velut imago vitalis essentiae, sed tamquam inclinatio ac tendentia vitalis in essentiam, vt in rem amatam: eaq; ratione de spiritu sancto, nec dicunt quod sit Verbum, nec quod sit imago Patris & Filii, sed quod sit amor, nexusque virtutis, ab ipso producitus.

Tertium est. Patrem aeternum in eo sensu intelligendo producere Filium seu Verbum, quasi intelligere absolutum spiritum productum Filii ac Verbi: sicut in nobis intelligere est actio, qua Verbum generatur. Etenim in nobis species expressa producta per actum intelligendi est verbum: habet verò ut sit verbum, quia producta & dicta passiuè per intellectum: esse autem dictam & productam passiuè non est aliud, quam ipsum intelligere, ut passiuè est. Idein vero intelligere sumptum actiuè, est actio per quam verbum actiuè producitur. In Deo autem ipsummet intelligere essentiale, seu sapientia communis tribus personis (qua, ut quatione sequenti demonstrabimus, includit essentiam & cetera attributa) per relationem producti per intellectum, per quam Filius constituitur in esse Filii & geniti, completus in esse Filii ac Verbi: sapientia namque genita ac producta est, quae habet rationem Filii ac Verbi in diuinis. Quare licet Pater, intellig-

A gendo seipsum, suamve essentiam, producat Filium ac Verbum; ipsum tamen intelligere, quod & à Patre communicatur Filio, dum ipsum generat, & manet in ipsomet Patre, & non est productio activa filii: sed productio activa Filii est, Patrem intelligendo dicere Verbum. Eiusmodi autem dicere Patris per ipsum intellectum, licet presupponat intelligere Patris essentiale, in eō: quasi fundetur illud quod quadammodo includatur, non est tamen ipsum intelligere: sed est relatio dicentis ac producentis per intellectum existens in Patre, ad rem per intellectum dictam & productam. Dicere itaque Patris praesupponit & quadammodo includit intelligere essentiale, & completum per relationem producentis, sic intelligendis, quae recipiunt productum. Eiusmodi vero relatio per modum actionis significata, precepit pennisque intelligere essentiale, immo illud in sua ratione in obliquo dicens, est productio activa, a qua Pater dicitur intelligendo producere ac generare Verbum. Relatio autem opposita dicti ac producti per intellectum, quae est in Filio, est productio passiuè Filii ac Verbi, per quam Filius in esse Filii & Verbi nostro intelligendi more constitutus. Productio ergo activa Patris & passiuè Filii non sunt alii, quam relatio & habitudo eius, à quo aliis per intellectum, & eius, qui ab alio per intellectum, quae intelligere essentiale presupponit, ut emanat ab essentia, i.e. à Deo, quia Deus est, prius quam nostro intelligendi more in eo persona intelligatur. Etenim iste est essentia diuina tamquam radix relationis, proprietatisque omnium personalium, virtute in se eas continens. Ea vero in illo priori, per intellectum se ipsum intelligente, quasi resultat a parte essentiae relatio eius, à quo aliis per intellectum, ex qua & essentia (qua intelligere ipsum, ceteraque omnia attributa includit) constitutus Pater, qui eo ipso, & est id, quod eadem essentia, ut sua, nec non intellectu tamquam principis intelligit, ut quod, se ipsum, suamque substantiam, & reliquias personas, nostras intelligendo modo virtute adhuc contentas in se, suāque essentia, & est id quod producit, ut quod, Filius: sua vero essentia & intellectu producit illum tamquam principiis quo. Etenim id, quod per intellectum producitur, & cui intelligere seu sapientia, & cum ea & in ea, essentia, ceteraque attributa intelligendo comunicantur, nō ab essentia, sed à Patre realiter distinguuntur, ad quem solum habet oppositionē relativā: & idcirco, non ab essentia, sed à Patre per essentia & intellectu tamquam principiis producuntur: inter producēt namq; & productū realis distinctio esse debet. Rursus eadē essentia seu Deo, quia Deus est, intelligente se ipsum, sicut à parte essentiae quasi resultare intelligitur relatio eius, à quo aliis per intellectum, ex qua & essentia nostro intelligendi more constituitur suppositū Patris, quod intelligendo comunicaat Filio ipsum suū intelligere, ac sapientiam, & cum ea essentia & cetera attributa, ita à parte intelligere, sapientiae essentialis ac essentiae, qua ita comunicatur, Patris influxu, actua que productione Verbi, resultare intelligitur relatio eius, qui ab alio per intellectum, ex qua & ex intelligere, seu sapientia essentiae, ac essentia ita comunicatis, constitutus Filius, qui est id quod producitur à Patre, & quod comparatione Patris habet oppositionē relativā, non vero intelligere, essentia, & alia attributa, quae per generationem illi comunicantur. Atq; in hunc modum Filius, seu Verbum, procedit à Patre per intellectum.

Productio
activa
per intellectum
quae recipiunt
productum
Eiusmodi
essentia
diuina
in se
radix
relationis.

Dicere Patrem aeternum
guid.

Cautè vñus sum verbo, quāsi resultat, dum bis A paulò ante dixi, *essentia sibi Deo, qua Deus est, in illo.* priori per intellectum se ipsum intelligentem quāsi resultare à parte essentie relationem eius, à quo aliis per intellectum ex qua & essentia constituitur Pater: quoniam ibi nulla est productio, neque processio, qua paternitas, relativae eius, à quo aliis per intellectum procedat, aut producatur ab essentia, neque resultantia proprietate: hæc enim omnia distinctionem exigunt inter producens & productum, inter procedentem, & id à quo procedit, & inter resultantem propriæ & id à quo resultat: quia tamen distinctione nulla ratione esse potest inter essentiam & paternitatem, inter quæ solùm est virtualis distinctione, coniuncta cum omnimoda carūdum identitate ex natura rei. Nihilominus quia essentia virtute continet in se personas diuinias, proprietates, ac relationes, quibus personæ confituntur, & ab initio distinguuntur, ex secunditateque per intellectum & voluntatem, ac infinita & illimitata illius perfectione prouenit, quod in Deo sibi glorioissima Trinitas personarum: inde est, quod, nostro intelligendi modo cum fundamento in re, ab essentia, ad se ipsam respiciente sequere ipsam intelligentem, quāsi resultare intelligatur paternitas in ipsam essentiam, vñ cum essentia constituens suppositum relationum Patris, quod per candem essentiam & intellectum, eo ipso illi propria à nullōque alio sibi cōmunicata, se ipsum suamque essentiam intuendo, modo explicato producit Verbum eternum Filium suum unigenitum. Exempla huius quāsi resultantiae paternitatis ab essentia se ipsam intuente habemus in essentialibus, inter quæ nulla similiter est productio, neque processio vñis ab alio, eò quod similiter nulla sit inter ea distinctione ex natura rei, nisi tantum virtute. Nostro namque modo intelligendi cum fundamento in re, concipiimus intellectum diuinum & voluntarem quāsi resultare ex essentia, & non è contrario: & velle in diuinis quāsi subequi ex natura rei intelligere, illudque presupponere, & ab eo quāsi emanare, & non è contrario: eaque de causa dicimus, generationem Filij ex natura rei antecedere spirationem Spiritus sancti, dicimus etiam Deum, quia Deum, esse intelligentem & volentem, & non è contrario, quia volentem & intelligentem, esse Deum: dicimus præterea, Deum, quia intelligentem, esse volentem, & non è contrario, quia volentem, esse intelligentem: item dicimus, Patrem essentia, tamquam principio quo remotori, & intellectu, tamquam principio proximo, generare Filium, & non è contrario: similiisque alia ex eadem radice affirmamus. Non secus autem ac modo predicto concedimus quāsi emanationem vñis ex alio in essentialibus ab ille vñ productione ut processione: concedimus etiam ac affirmamus, paternitatem quāsi resultare in essentia, constitutæque cum ea suppositum Patris, dum essentia, quæ personis pre-intelligitur, proprietateque eam virtute, in se continet, scilicet intuetur ac intelligi. Hac de processione filij à Patre per intellectum.

Quod vero ac processione Spiritus sancti attinet, simili modo, hæc Pater & Filius diligendo prodicunt per voluntatem Spiritum sanctum, diligere tamen absolutum, & essentia non est productio actiua Spiritus sancti, sed spirare est producere Spiritum sanctum. Spirare autem Patris & Filii, licet presupponat dilectionem essentiale virtualique, & in ea quāsi fundetur, immo illam quodammodo includat, non est tamen diligere, sed est diligendo producere: quod sit, vt compleatur per rela-

tionem producentis diligendo ad rem eo modo productam. Ea autem relatio per modum actionis significata, in Patre & Filio existens, est quæ dicitur productio actiua Spiritus sancti, & ab ea Pater & Filius dicuntur formaliter Spiritum sanctum producere, vt de relatione Patris ad Filium dictum est: Opposita autem relatio producti, iuxta modum explicatum, ad Patrem & Filium in ratione vñis productentis, est productio passiva Spiritus sancti, per quam ipsius ratio absolutur. Neque vero apud D. Thomam inuenies, processiones diuinæ esse actiones, aut operationes immanentes, quæ sunt intelligere & velle: sed esse secundum operationes aut actiones immanentes, aut accipi secundum actiones immanentes, quæ sunt intelligere & velle, vt patet in hoc articulo, & in artic. 5. ac sepe alias.

Præterea, quia diligere essentiale, nostro intelligendi more cum fundamento in re, presupponit intelligere: eò quod neque in nobis, neque in Deo, aliquid sit volunt, qui præcognoscatur. Patérque aternus prius, nostro intelligendi more cum fundamento in re, quam diligit, intelligendo se ipsum, suamque essentiam, generali Filium, eique essentiæ omnia communicat: inde est, vt Filius ante volitionem Patris fit vñum principium cum eo, producens diligendo Spiritum sanctum. Ut ergo paulò ante dicebamus, intuente essentia diuina, ac intelligente se ipsum, antequam in ea intelligatur proprietates personales, quāsi resultare à parte essentie relationem dicentis, producentis, per intellectum ad productum, ex qua & essentia constituitur Pater in esse Patris producentis, ac communicantis Filio suam sapientiam, & in ea catena attributa quæ includit: similiter dicendum est nunc, Patre & Filio se mutuo, suamque essentiam diligentibus, quāsi resultare in ipsis relationem producentis per voluntatem suamque amorem, atque in eo attributa omnia diligendi communicantis, ad Spiritum sanctum productum, cui amor & reliqua omnia cōmunitatiunur: per relationem autem actiue spirantis ac producentis diligendo, constituti Parrem & Filium in ratione vñis actiue spiratoris: per relationem vero spirati passivi (licet ita loqu) confituti Spiritum sanctum in esse Spiritus sancti, qui tercia est persona sanctissima Trinitatis.

Eis his omnibus patet, quando dicimus Filiū esse sapientiam genitam, aut Spiritum sanctū esse amorem spirati, ac productum, nos non ita intelligere, quæ sapientia absoluta cōmuni trib. personis sit genita in filio, aut quæ amor absolutus eisdem cōmuni sit spiratus, productus in Spiritu sancto. Nam sicut essentia diuina non generatur aut spiratur, vt est de fide, videbimusq; inferius, sed per generationē cōmunicatur filio, & per spirationem Spiritui sancto: ita quoq; sapientia absoluta nō generatur, sed cōmunicatur filio per generationē, & amor absolutus nō spiratur, nec producitur, sed Spiritui sancto per spirationem cōmunicatur. Esse itaque genitū & productū per intellectū, conuenit supposito Filij, & nō Deitati, aut attributis, quæ Filio cōmunicantur per generationē, in eoq; quod genitus sit per intellectū, ratio filiationis cōstituit: quare additi nostro intelligendi more deitati, nostro quoq; more intelligendi cōplet rationē filij, in esse filij, & in esse Verbi, eaq; ratione Filius dicitur Deus genitus de Deo generante. Quia vero producitur à Patre intelligendo, vi sua productionis speciali quodam modo cōmunicatam habet sapientiam cōmuni tribus personis, & cum ea essentiam certaque perfectiones, quæ in essentia includuntur; eaque de causa vi sua productione

Filius cur
principium
Spiritus san-
cti vñ cum
Patre.

Filius cur
sapientia ge-
nita dica-
tur, esto essen-
tia sapien-
tia non gene-
retur.

nis dicitur in Scripturis sapientia genita, & figura A substantia Patris, imago, & Verbum Patris.

Haud secus, esse spiratum, seu productum per voluntatem conuenit supposito Spiritu sancti, & non Deitati, aut attributis, quia Spiritui sancto per spirationem actiuam communicantur: in eoque, quod spiratus sit, productus per voluntatem, posita est ratio spirationis passiva. Quare si addatur nostro intelligendi more Deitati, nostro quoque intelligenti more compleat rationem Spiritus sancti, ut terrena persona est: propter eaque similiter vocari potest Deus spiratus de Deo spirante. Quia vero producitur diligendo, visu productionis speciali quedam modo recipit communicatum sibi amorem sublimissime Trinitati communem, & cum eo Deitatem, ceteraque in ea inclusa attributa. Atque inde est, ut vi sua productionis non dicatur procedere, ut figura substantiae Patris, sed ut propensio & incitatio, appellaturque amor productus.

Ex dictis præterea intelliges, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum in reliquis conuenire, solumque distingui relationibus eius, qui ab alio per intellectum, & a quo alius per intellectum, & eius qui ab alio, aut alius per voluntatem, & eius, aut eorum a quibus alius per voluntatem.

Postremo ex hactenus dictis, facile colliges, ad explicandam productionem Verbi diuini, generationem Filiij Dei per intellectum parum admittendum referre, quod Verbum in nobis sit terminus intellectoris, atque adeo quid ab ea ex natura rei distinctum, aut potius quod ipsa intellectio dici verbum debeat. Quod ideo admonuerim, quia multi affirman, idcirco potissimum reciendam esse sententiam Scoti, qui verbum in nobis non distinguit ab intellectione, quia non consonat cum iis, que de generatione Filiij Dei ac productione Verbi diuini doce fides, neque iuxta opinionem Scoti eque bene explicetur generatio Filiij in diuinis, ac iuxta opinionem D. Thomæ. Ego sane, nisi virginem naturalem rationem haberem ad constituentem verbum terminum intellectoris, numquam propter ea, que docet fides de generatione Filiij Dei, a sententia Scoti discederem. Et enim fides non docet, Verbum diuinum distinctum esse ab intelligere Patris, sed a productione actua, quia a Patre intelligendo producitur, quia non est ipsum intelligere, sed est relatio in Patre, quia cum intelligere compleat rationem dicentes per intellectum, ac producent Verbum, ut dictum est. Præterea in Verbo intelligere essentiale includitur, & ratione illius habet, quod similis sit Patri, & quod sit figura substantiae Patris; compleatur vero in esse Verbi per relationem producti per intellectum, ut a qua habet quod sit quid distinctum à Patre, ut dictum est. Adde, quod intelligere in nobis est quid distinctum ab intelligentie, atque adeo quid verò productum: quare si in le esse imago expressa, & non actio, per quam exprimeretur imago, profectò quam maximè similis esset sapientia genita, Verboque diuino, iuxta ea quae explicata sunt.

In responsione ad secundum argumentum Divi Thomæ, notat Caiernans, omnem naturam finitam vno tantum modo communicari, at infinitam, quia est diuina, duobus modis communicari. Ratio, quam reddit D. Thomas, est, quia proper diuinam simplicitatem, & infinitatem, quicquid ad intra est à Deo, est ipsem Deum, quare cum ad intra dentur duas processiones in Deo, una secundum intellectum, quae est generatio, & altera secundum voluntatem, quae est spiratio: sit, ut natura diuina duobus modis communiceatur. Si nautis, dic natu-

ram, quæ communicatur per actionem ad extra, communicari uno tantum modo: at vero eam quæ communicatur per operationem ad intra, quæ propter suam infinitatem, illimitationem in perfectione, & simplicitatem reddit idem secum omnia, quæ sunt ad intra, communicari duobus modis, iuxta duo genera operationum ad intra, quæ sunt in eadem natura, nempe intelligere, & velle.

In responsione ad tertium nota: distinctionem virtualem, quæ inter intellectum, voluntatem, intelligere, & velle cernitur in Deo, esse satis, ut processiones, quae sunt in Deo secundum operationes intellectus & voluntatis realiter distinguuntur inter se.

Ad hanc tamen, esse sermonem de processione passiuæ sumptuæ, quæ propriæ dicitur processio, quæ est generatio passiuæ Filij, & spiratio passiuæ Spiritus sancti: processiones namque actiuæ sumptuæ, cum non sint ab alio, sed ut explicatum est, sint respectus eius, à quo aliis, nempe generatio actiuæ in Patre, & spiratio actiuæ in Patre & Filio, non distinguuntur propriæ processiones, sunt idem re & ratione formaliter inter se. Ratio autem quare existente sola distinctione virtuali illorum quatuor, esse

possit distinctio realis inter processiones, que sunt secundum operationes intellectus & voluntatis, est: quia processio realiter distinguuntur ab eo, à quo est, propter relativam oppositionem, quam habet cum eo, à quo talis processio emanavit, ut processio passiuæ Verbi realiter distinguuntur à Patre: quare cum processio amoris supponat processioneum Verbi, eo quod nihil possit voluntate amari, quin sit intellectu conceptum: sit, ut processio amoris realiter distinguatur à processione Verbi, ratione: relationis spirantis ad spiratum, quæ aduenit Filio iam prodotto, efficitur deinde, ut processio amoris & processio Verbi sint duas processiones realiter inter se distinctæ: sed de hac re latius inferius. Postremò adiciam, has duas processiones se ipsis, & secundum suas rationes formales inuicem distinguuntur: radicaliter verò id habere, eo quod una sit secundum operationem intellectus, & alia secundum operationem voluntatis. Inde enim est, quod una suapte natura supponat aliam, & quod sit ordo originis, ac proinde distinctio viri ab alia.

Hoc loco disputant nonnulli, utrū cognitione obiectio efficienter concurrat ad actum voluntatis. Caetanus & plerique alii affirman. Torres & alii negant. Nos quætionem fusè disputauimus 1.2. q. 9. art. 1. partimque affirmantem tuimus complexi.

ARTICVLVS IV.

Virum in diuinis processio amoris, Spiritus sancti, sit generatio.

De fide est processionem Spiritus sancti non esse generationem. Probatur, quia cum Spiritus sanctus procedat à Patre, vt est de fide, si processio etiam Spiritus sancti est generatio, sequeretur Christum non esse unigenitum à Patre, contra apertissima Scriptura testimonia. Ioann. enim 1. de Christo dicitur: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à pare.* Et, *unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse exarauit.* Iean. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* In symbolo etiam Apostolico dicitur: *Et in Iesum Christum Filium eius unicum.* Et in symbolo Missæ: *Et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum.* Ideam etiam probatur ex illis

Natura finita vno tantum modo, in finita duobus communiceatur.